

ÇİN'İN 2014 SONRASI DEĞİŞEN DIŞ POLİTİKA SÖYLEMİNİN ANALİZİ

Yetkili Yazar | Correspondent Author: **Beyhan Çağrı TUZCUOĞLU**
Analysis of China's Changing Foreign Policy Discourse After 2014

Yazar(lar) / Author(s)
Beyhan Çağrı TUZCUOĞLU¹

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geliş Tarihi : 14/03/2023
Makale Kabul Tarihi : 28/04/2023

Anahtar Kelimeler: Çin
Halk Cumhuriyeti, Dış
Politika, Söylem

ÖZ

2014 yılına kadar daha çok düşük profilli, barışçı bir dış politika söylemini takip eden Çin Halk Cumhuriyeti, dünya siyasetinde bir tehdit olarak algılanmamayı dış politikasının birinci önceliklerinden biri haline getirmiştir. 2014 yılından itibaren bu dış politika söylemi yavaş yavaş terk edilmiş, Çin kendisini önce bir bölgesel lider, daha sonra da küresel bir lider olarak öne çıkaran ve dünya sorunlarının çözümünde söz sahibi olması gerektiğini vurgulayan bir dış politika söylemine geçiş yapmıştır. Bu yeni söylemin tespit edilen birbiriyle bağlantılı üç ana parçası vardır. Birincisi Çin'in model ve lider ülke olma iddiası, ikincisi antik Çin uygarlığının öne çıkarılması ve üçüncüsü de Batı karşıtı söylemin dış politika söyleminde daha yoğun kullanımınıdır. Bu çalışmanın amacı Çin'in dış politika söylemindeki bu değişimi analiz ederek bu değişimin arkasındaki faktörleri ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda önce Çin'in gerçekleştirdiği büyük ekonomik kalkınma incelenecektir. Daha sonra Çin'in bu ekonomik kalkınmanın getirdiği araçları da kullanarak dünya siyasetinde nüfuzunu arttırmak için yaptığı hamleler ele alınacaktır. Son olarak da Çin'in ekonomik kalkınması ve bu kalkınma sayesinde dünyada arttırdığı siyasi nüfuzuyla paralel olarak geliştirdiği yeni dış politika söylemi üst düzey devlet yetkililerinin söylemlerinden örneklerle analiz edilecektir. Bu çalışmanın ulaştığı sonuç, Çin'in dünyada lider ülke olma hedefi doğrultusunda dış politika söylemini tamamen yeniden kurguladığı, bu değişimin sadece söylem düzeyinde kalmayıp bu hedefe ulaşmaya yönelik somut askeri, ekonomik ve kültürel politikaların uygulandığı ve bu çabaların önümüzdeki yıllarda artarak devam edeceğidir.

ARTICLE INFORMATION

SubmissionDate : 14/03/2023
AcceptedDate : 28/04/2023

ABSTRACT

The People's Republic of China, which followed a mostly low-profile, peaceful foreign policy discourse until 2014, has determine done of the first priorities in terms of its foreign policy as not to be perceived as a threat in world politics. Since 2014, this foreign policy discourse has been gradually abandoned, and China has switched to a foreign policy discourse that puts itself to the forefront first as a region all leader and then as a global leader that should play a role in the solution of world problems. There are three interrelated main components

¹ Dr. Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ORCHID No: [0000-0002-5107-7433](https://orcid.org/0000-0002-5107-7433), e-posta: beyhantuzcuoglu@gmail.com

Keywords: The People's Republic of China, Foreign Policy, Discourse

of this new foreign policy discourse that have been identified. The first is China's claim to be a model and leading country, the second is the emphasis on ancient Chinese civilization and the third is the more intense use of anti-Western discourse in foreign policy discourse. The aim of this study is to analyze this change in China's foreign policy discourse and or reveal the factors behind this change. In this respect, firstly, the greater economic development of China will be examined. Then, the moves of China to increase its influence in world politics by using the tools brought by this economic development will be discussed. Finally, the new foreign policy discourse developed by China in parallel with its economic development and its increased political influence in the world thanks to this development will be analyzed with examples from the discourses of high-level state officials. According to the conclusion reached by this study, China has completely reconstructed its foreign policy discourse in line with its goal of becoming a leading country in the World; this change is not only at the level of discourse, but concrete military, economic and cultural policies are implemented to achieve this goal, and these efforts will increasingly continue in the coming years.

1.Giriş

Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra ilan edilen Batı liberalizminin zaferi, çok uzun sürmedi. Soğuk Savaş'ın bitimiyle ideolojik kamplaşmaların sona ereceği, çatışmaların biteceği şeklindeki rasyonel olmayan öngörüler boşa çıktı. ABD öncülüğünde oluşturulmak istenen tek kutuplu sistem, bu beklentileri karşılayamadı ve bugün hiç olmadığı kadar büyük meydan okumalarla karşı karşıya durumdadır. Artık Batı ve Kuzey merkezli bir dünyanın ne kadar daha sürdürülebileceği oldukça belirsizdir.

Dünya siyasetinin, önemli bir güç dengesi değişiminin eşliğinde olduğu iddiaları sıkça tartışılmaktadır. Doğu Asya ülkelerinin, özellikle de Çin'in gösterdiği büyük ekonomik gelişme, güç dengesini büyük oranda sarsmış durumdadır. Çin, uzun bir dönem boyunca, oldukça ihtiyatlı bir dış politika izlemiş, dünyadaki birçok meseleye doğrudan müdahil olmamıştır. Bilinçli bir şekilde uygulanan bu düşük profilli dış politika, söyleme de yansımış, dış politika pratiklerinden daha da ihtiyatlı bir dış politik söylemle Çin dünyada bir tehdit olarak algılanmamak için elinden geleni yapmıştır. Ancak, artık ekonomik gelişmesinin verdiği güçle Çin, dünya siyasetinde oyun kurucu olabilecek bir potansiyele ulaşmıştır ve dış politika söyleminde de bunun etkileri görülmektedir. Çin'in dünyada artık daha merkezi bir rol oynamak istediğinin sık sık altını çizen Çinli yetkililer, tek kutuplu dünyanın sürdürülemez olduğunu belirtmektedirler. Batı tipi ekonomik modelin tek alternatif olarak sunulmasına karşı çıkan Çin, Çin'in ekonomik gelişme yolunun yeni bir model teşkil ettiğini iddia etmektedir ve dünyanın bu yeni modele ihtiyaç duyduğu üzerine yeni bir söylem geliştirmektedir. Bu yeni ekonomik gelişme modeli ve Çin'in kendine özgü sorun çözme metodlarının örnek alınmasının dünyadaki önemli meselelerin çözüme kavuşturulması ve dünyadaki barış ve düzenin sağlanması için şart olduğunu dış politik söyleminin merkezine

koyan Çin, artık gelişmekte olan bir üçüncü dünya ülkesi değil, dünya siyasetine önderlik etmesi gereken bir güç olduğunu vurgulamaktadır.

Bu makalenin amacı, Çin'in yaşadığı ekonomik gelişmeyi, bu ekonomik gelişmeyi dünyadaki nüfuzunu arttırmak için nasıl kullandığını ve bu gelişmenin Çin'in dış politik söylemindeki değişim üzerindeki etkisini tartışmaktır. İlk olarak Çin'in ekonomik gelişimi tarihsel olarak incelenmiştir, daha sonra hem bu ekonomik gelişimin kazandırdığı gücün hem de bu ekonomik gelişimin özgün özelliklerinin Çin'in dış politik söylemindeki değişime etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu değişim incelenirken bu yeni söyleme şeklini veren ayırıcı bileşenler olarak tespit edilen lider ve model ülke olma iddiası, antik Çin uygarlığının tekrar öne çıkarılması ve Batı karşıtlığı temaları özel olarak incelenmiştir.

Türkçe literatürde Çin dış politikası çeşitli yönleriyle ele alınıp tartışılmıştır. Çin dış politikasının temel dinamiklerini daha genel olarak inceleyen birçok çalışma olduğu gibi (Aydın, 2020; Keyvan, 2022; Akdağ, 2023) Çin dış politikasında ittifak yapmama prensibini tartışan (Yıldırım, 2017) ya da Yumuşak Güç-Keskin Güç kavramları ışığında Çin politikasını analiz eden (Bilener, 2019) çalışmalar gibi Çin dış politikasının belirli öğelerini inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Yine Çin'in enerji politikası ve bunun dış politikayla ilişkisi (Karaca, 2012; Turan, 2020; Öztürk ve Durak, 2022), Çin dış politikasında Tayvan sorunu (Turan, 2016; Köksoy, 2019; Çakı ve Fidan 2020; Çaylı ve Varol, 2022) ve Hong Kong meselesi de (Özgür ve Vural, 2020; Çalışkan ve Aras, 2020) Çin dış politikasıyla ilgili Türkçe literatürde sıkça tartışılan konular olmuştur. Çin dış politikasının farklı boyutları üzerine Türkçe literatürde bazı örnekleri de zikredilen önemli çalışmalar olmakla birlikte Çin dış politikası üzerine söylem analizinin yapıldığı çok çalışma yoktur. Üngör'ün Soğuk Savaşta Çin dış propaganda söylemini incelediği çalışması (2010), Kayar ve Kaya'nın AUKUS Paketi'nin Asya-Pasifik Bölgesine Etkileri: Çin ve ASEAN Ülkeleri Özelinde Bir Söylem Analizi (2022) adlı çalışmaları olmakla beraber literatürde Çin dış politikası üzerine söylem analizi yapan çalışmaların görece az olduğu görülmektedir. Türkçe literatürde Çin'in ekonomik kalkınmasıyla Çin'in dış politik söylemi arasındaki ilişkiyi inceleyen fazla çalışma da yapılmamıştır. Bu bağlamda, Çin'in ekonomik kalkınmasının Çin dış politik söylemine etkilerini Çin'in model ve lider ülke olma iddiası, antik Çin uygarlığının tekrar öne çıkarılması ve Batı karşıtlığı temaları üzerinden inceleyen bu çalışma literatüre bu noktada bir katkı yapmayı amaçlamaktadır.

2. Söylem Analizi

Söylem analizi, sosyal inşacıardan post-yapısalcılara birçok farklı gelenek tarafından kullanılan bir analiz yöntemidir. Uluslararası ilişkiler literatüründe sıkça kullanılsa da üzerinde uzlaşılmış genel bir tanımı yoktur ve birçok farklı gelenek tarafından farklı biçimde kavramsallaştırılıp kullanılmaktadır. En genel tanımıyla söylem, sosyal gerçekleri inşa eden anlamlandırma yapılarını ifade eder (Milliken, 1999: 229). Söylem analizi de temel olarak

sosyal gerçeklerin inşa edildiği anlamlandırma ile dilsel ve iletişimsel süreçlere odaklanır (Holzscheiter, 2014: 144). Söylem analizi, özellikle dış politika analizinde bize önemli araçlar sunar. Larsen'in de ifade ettiği üzere "politik söylemin gücü, genel dış politika çizgisi için bir çerçeve oluşturmasındadır" (1997: 22). Bu bağlamda bir ülkenin dış politik söylemi incelenerek bu ülkenin dış politikasındaki süreklilik ve değişimleri tespit etmek için önemli veriler elde edilebilir. Bu çalışmada da Çin'in ekonomik kalkınmasının Çin'in dış politik söylemi üzerindeki etkileri tartışılacak ve Çin'in değişen dış politika söyleminin temel öğeleri analiz edilecektir. Daha önce de belirtildiği üzere bu analiz yapılırken değişen Çin politik söyleminde öne çıkan model ve lider ülke olma iddiası, antik Çin uygarlığının tekrar öne çıkarılması ve Batı karşıtlığı temaları analizin merkezine alınacaktır. Bu analiz yapılırken sadece söylemle sınırlı kalınmayacak, söylemle söylemsel olmayan pratikler arasındaki ilişki de incelenecektir. Çin'in dış politika söylemiyle uyguladığı somut politikalar birlikte ele alınacak ve bütüncül bir analize tabi tutulacaktır. Bu bağlamda Çin'in dünyada nüfuzunu arttırmaya yönelik uyguladığı politikalar, ekonomik araçları dış politikada nasıl kullandığı ve dünyada lider ülke olma hedefi doğrultusunda meşruiyet oluşturmak için kültürel araçları nasıl kullandığı da Çin'in dış politika söylemiyle birlikte ele alınacaktır.

3. Çin'in Ekonomik Gelişimi

19. yüzyılın başlarına kadar, Çin oldukça önemli bir ekonomik ve siyasi güçtü. Avrupa'da ortaya çıkan Endüstri Devrimi'yle, dünyanın ekonomik olarak görece geri kalmış bölgelerinden biri olan Avrupa, hızlı bir ekonomik gelişim sürecine girdi. Daha sonra ABD'nin de katılacağı bu endüstrileşme süreci dünyadaki zenginliğin kısa süre içinde Batı ve Kuzey ülkelerinde toplanmasına neden olacaktı. 1820'de Çin'in dünyadaki toplam Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı % 32.4'tü, Avrupa'nın payı %26.6, Rusya'nın payı % 4.8, Japonya'nın payı % 3 ve ABD'nin payı % 1.8'di; 1890'a gelindiğinde Çin'in payı % 13.2'ye gerilerken Avrupa'nın payı % 40.3'e, ABD'ninki ise %13.8'e yükseldi, 1952'ye gelindiğinde ise Çin'in payı en düşük seviyeyi görerek % 5.2'ye indi, ABD'ninki % 23.4'e çıkarken Avrupa'nın payı ise % 29.7 oldu (Sandıklı, 2011: 41-42). Sömürgecilik yoluyla endüstriyel kapitalizmi dünyanın kalanına yayan Batılı ülkeler, dünyanın geri kalanının kaynaklarını yağmalayarak zenginleşmiş ve dünyadaki güçler dengesi değişmişti.

İkinci Dünya savaşı sonrasında başlayan iç savaş ve Komünist Devrimcilerin 1949 yılında iktidara gelmesinden sonra Çin, Sovyetler Birliğiyle yakın ilişkiler kurdu. Sovyetler Birliği'nin kalkınma planlarını aynen uygulamaya çalışan Çin, köylülüğü tasfiye ederek hızlı bir endüstrileşme çabası başlattı. Ancak bu çabalar başarısızlıkla sonuçlandı, kendi özgün koşullarına uymayan bu kalkınma planlarının Çin için oldukça yıkıcı sonuçları oldu. Bundan sonra Çin, köylülüğü ortadan kaldırmaya çalışan değil, köylülüğü geliştirmeyi, tarımsal üretimi modernleştirmeyi merkeze alan yeni bir kalkınma modeli benimsedi (Arrighi, 2009: 365-366). Bu yol değişimi, Sovyetler Birliği'yle ilişkileri de etkiledi ve Çin artık dış

politikasında pro-Sovyetik bir çizgi izlemek yerine, daha bağımsız bir dış politika oluşturmaya başladı.

Çin, ekonomik olarak sıkıntılı dönemler geçirdikten sonra ekonomik modelinde önemli değişikliklere gitti. Rozman'ın ifadesiyle Çin "Maocu kalkınmanın ideolojik aşırılıklarını klasik girişimciliğin kalkınmaya yön veren neo-otoriter bir devletle birlikte var olduğu pragmatik bir büyümeyle ikame etti" (Rozman, 1990: 175). Yürüttüğü dengeli büyüme politikasıyla Çin özellikle 1970'lerden itibaren hızlı bir kalkınma sürecine girmiştir. Çin, 1978-2008 yılları arasında ekonomisini 20 kat büyütmüş ve bu 30 yılda tutturduğu yıllık ortalama % 9.5'lük büyüme oranıyla Endüstri Devrimi dönemindeki Avrupa'nın büyüme ortalamasını bile geride bırakmıştır (IMF, 2010: 3). 1978-2005 yılları arasında Çin'in dış ticareti de 20.6 milyar dolardan 1.15 trilyon dolara çıkmış (Eisenmanvd, 2007:xiv), 2021 yılına gelindiğinde ise Çin'in toplam dış ticareti 5.37 trilyon dolara ulaşmıştır (Observatory of Economic Complexity, Country Profile China, 2022). Çin 1978-2021 yılları arasında yaklaşık 770 milyon kişiyi yoksulluk sınırının üzerine çıkarmayı başarmıştır (World Bank Group, 2022:vii). 1960 yılında 59.72 milyar dolar olan Çin'in Gayri Safi Milli Hasılası 1980 yılına gelindiğinde 191.16 milyar dolara, 2021 yılında ise 17.73 trilyon dolara yükselmiştir (World Bank National Accounts Data, GDP, 2022). Çin'de 1960 yılında 89.5 dolar olan kişi başına düşen gelir 1980 yılında 197.1 dolara, 2021 yılında ise 12,556 dolara yükselmiştir (World Bank National Accounts Data, GDP per capita, 2022). 1960'larda Çin'de yaşanan ekonomik sıkıntılar sonucu, Çin'in dünya siyasetinde katı ideolojik bir pozisyon almayı bırakıp, 1970'lerde dünyaya ekonomik olarak açılmaya başlaması da bu ekonomik kalkınma üzerinde etkili olmuştur. İstenen ekonomik kalkınmayı sağlamak için yapılan bu pozisyon değişikliğinin dış politika söylemindeki yansıması da, yumuşak bir dış politika söylemiyle düşük profilli bir imaj çizilmesi, ideolojik kamplaşmalar üzerinden statükoya meydan okuyan değil, ekonomik ilişkiler çerçevesinden uyumlu ve barışçı bir söylem oluşturulması olmuştur.

90'ların ortalarından itibaren bir yandan Çin ve Doğu Asya ülkeleri ekonomik olarak önemli bir kalkınma sürecine girerken, bir yandan da ABD üretim kapasitesini yitirmeye başlaması ve dünya çapında yürüttüğü askeri operasyonların yüksek maliyeti sebebiyle ciddi bir borçlanma sürecine girdi. Doğu Asya ülkeleri ABD'nin bütçe açığının başlıca finansörleri oldular. Çin hem ABD'ye hem de AB'ye yüksek miktarda borçlar verdi. 2006 yılında Çin ve Japonya ABD'ye 2.5 trilyon dolar, AB'ye ise 1 trilyon dolar borç verdi (Peköz, 2014: 19). Yine 2006 yılı itibarıyla Japonya ve Çin en fazla ABD hazine bonosunu (339 milyar dolar ve 300 milyon dolar) ellerinde tutan iki ülkeydi; Çin'in ABD hazine bonusu Britanya, Almanya ve Kanada'nın toplam hazine bonosundan fazlaydı (Arrighi, 2009: 200). Çin gerçekleştirdiği bu eşi görülmemiş büyüme sayesinde ABD'ye karşı ciddi bir ekonomik üstünlük kazanmıştır. Çin'in ABD ile olan dış ticaretinde 1995 yılında Çin lehine 24.5 milyar dolarlık bir ticaret fazlası varken 2011 yılında bu dış ticaret fazlası 248 milyar dolara, 2021 yılına gelindiğinde ise 379 milyar dolara ulaşmıştır (Observatory of Economic Complexity, China/USA,

2022).2016 yılında ABD'nin Gayri Safi Milli Hasıla artış oranı %1.7 ve dünyadaki Gayri Safi Milli Hasıla artış oranı %2.8'de kalırken Çin'n Gayri Safi Milli Hasıla'sı %6.8 oranında artmış (World Bank Databank, 2022), bu yıl Çin dünyadaki toplam Gayri Safi Milli Hasıla'nın %16.1'ini üretmiştir. (IMF,GDP Based on PPP, Share of World 2022).Covid 19 salgınının yarattığı krizden de Çin ekonomik olarak görece daha az etkilenmiştir. 2020 yılında pandeminin etkisiyle ABD ekonomisi küçülmüş ve Gayri Safi Milli Hasıla artış oranı -%2.8 olmuş, dünyada da Gayri Safi Milli Hasıla artış oranı -%3.1 olarak gerçekleşmiş, Çin'in Gayri Safi Milli Hasılası ise %2.2 oranında artmıştır (World Bank Data Bank, 2022). 2021 yılında pandeminin etkisinin azalmasıyla hem ABD'nin Gayri Safi Milli Hasıla artış oranı hem de dünyadaki Gayri Safi Milli Hasıla artış oranı %5.9'a yükselse de Çin %8.1'lik Gayri Safi Milli Hasıla artış oranıyla hem en büyük rakibi ABD'nin hem de dünya ortalamasının çok üstünde bir performans göstermiştir (World Bank Data Bank, 2022).Bütün bu veriler bize Çin'in çok önemli bir ekonomik atılım yaptığını ve dünyanın üretim merkezi olma vasfını ABD'den devraldığını göstermektedir. Çin ekonomisinin öne çıkan bir özelliği de krizlere olan dayanıklılığı olmaktadır. Çin, sıklıkla iddia edildiği gibi, sadece emek-yoğun endüstriyel alanlarda gelişmiş durumda değil, yüksek teknoloji üretiminde de ABD ve Batı ülkeleriyle rekabet edebilecek bir seviyeye gelmiş durumdadır.

4. Çin'in Dünyada Nüfuzunu Arttırma Çabaları

Çin, özellikle Soğuk Savaş döneminde, bölgede rejimini ihraç etmeye çalışan bir ülke imajıyla bir tehdit olarak algılanmıştı. 1970'lerden sonra zayıflamaya başlayan bu tehdit algısı, Soğuk Savaş'ın bitimiyle iyice değişmeye başladı. Dış politika söylemini barışçı bir temele oturtan Çin Tayvan dışındaki bölge ülkeleriyle iyi ilişkiler geliştirmeyi öncelikli hedeflerinden biri olarak belirledi. Özellikle bölge ülkeleriyle ticaretini geliştiren Çin, bu ülkelerde önemli yatırımlar da yaptı. 2004'te Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) ile bir ticaret anlaşması imzalayan Çin, bu anlaşmayla 2010 yılında altı ASEAN üyesi ve 2015'te üye olacak dört yeni üyeyle bir serbest ticaret bölgesi kurmayı kararlaştırdı (Greenaway vd., 2010: 24). Çin, bölgede lider ülke olma konusunda özellikle yüksek üretim kapasitesine dayanan ekonomik gücünü ve bu güç sayesinde kurduğu ekonomik ilişkilerini kullanmaktadır. Çin, Şangay İşbirliği Örgütü'nün kurulmasına da liderlik ederek bu pozisyonunu perçinlemiştir. Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'ın üye olduğu, 2016'da da Hindistan ve Pakistan'ı bünyesine katan bu örgütün üyeleri, ekonomik ve askeri alanlarda işbirliği yapmayı taahhüt etmiş, aynı zamanda kendi aralarında bir serbest ticaret bölgesi kurmayı da örgütün hedeflerinden biri olarak tanımlamışlardı. Örgütün Rusya ve Kazakistan gibi iki önemli petrol üreticisi ülkeyi bünyesinde barındırması örgütün Çin için stratejik önemini arttırıyordu. Artan üretim kapasitesi ve hızla büyüyen ekonomisiyle enerji ihtiyacı gün geçtikçe artan Çin, İran ve Venezuela gibi önemli petrol üreticisi ülkelerle büyük petrol anlaşmaları imzalamıştı; bu Örgüt içerisindeki Rusya ve Kazakistan'la da ekonomik işbirliğine girerek enerji ihtiyacını

büyük oranda karşılıyor ve pazar çeşitliliğini arttırmış oluyordu. Hindistan'la bu Örgüt bünyesinde geliştirilen işbirliği de özel bir öneme sahipti. Çin'in Hindistan'la 1995'te 1.338 milyar dolar olan ticaret hacmi, 2006'da 23.33 milyar dolara, 2021 yılına gelindiğinde ise 117.2 milyar dolara çıkmıştır (Observatory of Economic Complexity, 2022) Bu iki ülke, devasa coğrafyaları, yüksek nüfusları ve zengin kaynaklarıyla iki önemli bölgesel aktör konumundadırlar ve bu ikisi arasındaki etkin bir işbirliği dünya siyasetindeki dengeleri ciddi bir biçimde değiştirme potansiyeli taşımaktadır.

Çin'in dış politikasında özel olarak önem verdiği bölgelerden biri de Afrika'dır. Daha önce çok etkin olmadığı bu bölgede Çin son 25 yılda önemli girişimlerde bulunmuş ve nüfuz alanını oldukça genişletmiştir. 2000 yılında Çin Afrika ülkelerinin 1.2 milyar dolar tutarındaki borcunu silmiş ve sonraki beş yıl içerisinde Çin ve Afrika arasındaki ticaret hacmi 10 milyar dolardan 40 milyar dolara çıkmıştır (Arrighi, 2009: 215). Çin, verdiği uzun dönemli ve düşük faizli borçlara karşılık çeşitli siyasi dayatmalarda bulunmamakta ya da bu ülkelerin insan hakları ihlallerini bırakmaları, anti-demokratik rejimlerini reforme etmeleri gibi ön koşullar öne sürmemektedir. Bu da bu ülkeler nezdinde Çin'i birçok Batı ülkesine göre daha tercih edilir bir ekonomik partner yapmaktadır. Bu sebeple Afrika ülkeleri Çin'den borç almayı sürdürmüş, silinen borçlara rağmen 2000-2020 yılları arasında Afrika ülkelerinin Çin'e olan borcu beş kat artarak 696 milyar dolara çıkmış ve Afrika ülkeleri toplam borçlarının %12'sini Çin'e borçlu hale gelmişlerdir (Obevd., 2022). Çin aynı zamanda Afrika'da çok ciddi yatırımlar yapmakta, özellikle büyük altyapı yatırımlarıyla birçok yoksul Afrika ülkesinde düşük maliyetli bir şekilde bazı hizmetlerin verilebilmesini sağlamakta, bu da bölgede Çin'e olan sempatiyi arttırmaktadır. 2013 yılı itibarıyla Çin 25 milyar dolarlık doğrudan yatırım stoğuyla Afrika'da en fazla doğrudan yatırıma sahip ülke konumundadır (World Bank, 2015).

2001-2018 yılları arasını inceleyen *Chinese Economic Engagement in Africa: Implications for U.S. Policy* isimli bir çalışma, bu dönemde Afrika ülkelerinin Birleşmiş Milletler' de oy verme davranışlarının artan Çin yatırımlarıyla birlikte git gide daha çok Çin'in oy verme davranışlarıyla uyumluluk gösterirken ABD'nin oy verme davranışlarıyla uyumsuzluğun arttığını göstermektedir. Bu çalışmaya göre bu 18 yıl boyunca Afrika ülkelerinin Birleşmiş Milletlerde ABD ile uyumlu oy verme oranı %8 düşerken Çin ile uyumlu oy verme oranı %80 artmıştır, 2008-2012 yılları arasında Çin'in yaptığı her bir milyar dolarlık yatırımın Afrika ülkelerinin Birleşmiş Milletlerde Çin ile uyumlu oy verme oranını %17 arttırırken ABD ile uyumlu oy verme oranını %1.3 düşürdüğü görülmektedir (Jones vd., 2022). Çin, ekonomik gelişmesinin sağladığı imkânları, bu tarz dış politika hamleleriyle nüfuzunu arttırmak ve dünya siyasetinde kendi liderliği için rıza üretmek için kullanmaktadır ve bu konuda giderek daha başarılı olduğu görülmektedir.

Küresel marketlerde yaşanan aşırı finansallaşma ulus devletin ekonomik süreçleri etkileme kapasitesini oldukça azalttı ve ulusal ekonomileri giderek daha kırılgan hale getirdi.

Çin, finansal hareketlerden çok üstün üretim kapasitesine dayanan ekonomisi ve ekonomisi üzerindeki sıkı devlet kontrolüyle küresel pazarların en güçlü devletleri bile etkileyen diktelerine karşı daha dayanıklı hale geldi, bu da Çin'in dış politikasında ekonomik enstrümanları daha iyi kullanabilmesini sağladı. Sıklıkla Çin'in gösterdiği önemli ekonomik gelişimin ekonomisini liberalize etmesinin sonucu olduğu iddia edilse de aslında bu ekonomik büyümenin temeli planlı ve korumacı ekonomi modeliydi. Hung, Çin'in sermaye akışına yaklaşımı üzerine yazdığı makalesinde 1997-98 Asya Krizi sırasında komşuları yabancı sermaye akışındaki dalgalanmalar yüzünden krizden ciddi bir şekilde olumsuz etkilenirken, Çin'in portföy akışları üzerindeki kontrolünün Çin ekonomisini bu krizden koruduğunu belirttikten sonra, bu kontrolün ve 1994'ten beri Çin'in yürüttüğü sabit kur rejiminin nasıl ekonomik büyümesinin temelini oluşturduğunu açıklamaktadır (2009: 44-45). Çin'in kendisi gibi hızla büyümekte olan komşuları, bu krizlerden büyük yara almış, Çin planlı ve üretime dayanan ekonomisiyle küresel pazarın istikrarsızlaştırıcı etkilerinden büyük oranda kurtulabilmeyi başarmıştır. 2008-2009 yıllarındaki küresel finansal kriz sırasında resesyona karşılaşmayan tek büyük ekonomi olmasıyla (Kurlantzick, 2007: 68) Çin ekonomisi dayanıklılığını bir kez daha göstermiş ve artık dünyada Çin ekonomik olarak bir model olma iddiasına sahip olmuştur. Sermaye dalgalanmalarının sık görüldüğü dünyada, bunların yarattığı krizlerin çok yıkıcı etkilerinin olduğu Batı tipi liberal ekonomi modeline karşı Çin, dünyaya daha dayanıklı ve stabil olduğunu iddia ettiği, ve bunu gerçeklikle de destekleyebildiği, kendi ekonomik modelini sunma şansına erişmiştir. Daha sonra Çin'in dış politika söyleminin önemli bir bileşeni haline gelecek bu iddia, özellikle gelişmekte olan ülkeler nezdinde Çin'in prestijini arttırmakta, bu model olma iddiasına dayanarak dış politikasında daha güçlü bir pozisyon elde etmesini sağlamaktadır.

Dünyanın çeşitli bölgelerinde nüfuzunu arttırmayı bir dış politika önceliği olarak belirleyen Çin, gerçekleştirdiği hızlı kalkınmanın sağladığı imkânlarla dış politikada kullanabildiği ekonomik enstrümanların yanında, çeşitli kültür ve eğitim politikalarıyla da nüfuzunu arttırmak için önemli adımlar attı. Bir yandan Batı'ya göre çok daha ucuz olan üniversiteleri ve sağladığı geniş burs imkânlarıyla üniversite eğitimi için yeni bir çekim alanı oluştururken bir yandan da Kenya, Avustralya, Özbekistan, Güney Kore gibi dünyanın çok çeşitli ülkelerinde kurduğu Konfüçyüs Enstitüleri vasıtasıyla dilini ve kültürünü dünyaya tanıtmak için önemli girişimler başlattı (Kurlantzick, 2007: 68). Daha sonra detaylandırılacağı üzere, Çin'in bu kültürel nüfuz alanı oluşturma politikası, Çin medeniyetinin tarihsel olarak üstünlüğü, Çin kültürünün özgün ve gelişmiş yapısının dünya siyasetindeki sorunların çözümüne önemli katkılar yapabileceği iddialarıyla yeni Çin dış politika söyleminin önemli bir parçasına dönüşecektir.

5. Çin'in Yeni Dış Politika Söylemi

5.1. Çin'in Model ve Lider Ülke Olma İddiası

Daha önce de belirtildiği gibi Çin, gerçekleştirmek istediği ekonomik atılımı başarılı bir şekilde hayata geçirene kadar, dış politikada tehdit olarak algılanmamaya özen göstermiş, dış politikasını düşük profilli tutarak, dış politika söylemine de bunu yansıtmıştır. Dünya siyasi sistemi içerisinde uyumlu bir aktör izlenimi yaratmaya özen gösteren Çin, barış ve işbirliğini dış politika söyleminin merkezine koymuş, statükoya karşı bir tehdit oluşturmadığını defaatle vurgulamıştır. Ancak planladığı büyük ekonomik gelişmeyi gerçekleştirip bu ekonomik gelişmenin de sağladığı araçlarla dünyadaki nüfuzunu yavaş yavaş arttırdıktan sonra, dış politika söylemi de büyük oranda değişmiştir. Artık, dünyada statükodan yana olan değil, değişimin gerekli olduğunu söyleyen ve kendisinin de bu değişimin öncüsü olması gerektiğini iddia eden bir Çin dış politika söylemi vardır. Çin'in daha aktif bir dış politika izleyeceğinin sinyallerini veren bu dış politika söylemi, artık daha kendine güvenli ve agresif öğeler içermektedir. Çin'in ince ince işlediği bir planın nihai aşaması olarak görülebilecek bu hamle, artık Dünya'daki güç dengelerini değiştirme potansiyeline erişmiş olan bir ülkenin, bunu gerçekleştirmeye yönelik bir dış politika izleyeceğinin bütün dünyaya ilanı olarak görülebilir.

Çin'in statükoyu tehdit etmeyen, barışçı bir kalkınma vurgusu taşıyan, iddiasız dış politika söylemi, yavaş yavaş önce bölgesel liderlik iddiası taşıyan, daha sonra küresel bir liderlik iddiasının altını çizen bir biçime evrilmiştir. 2012 yılında yapılan Çin Komünist Partisi'nin 18. Kongresi'nde kabul edilip deklare edilen Hu Jintao raporunun, İnsanlığın Barış ve Gelişiminin Asil Ülküsünü Devam Ettirmek başlıklı 11. bölümünde sıklıkla Çin'in "sapmaz bir biçimde barışçı bir kalkınma modeli" izleyeceği, bir "barış dış politikası takip ettiği", "asla hegemonya peşinde olmayacağı" ve "başka ülkelerin iç işlerine karışmayacağı" şeklinde vurgular vardır (Hu Jintao's Report at 18th Party Congress, 2012). Bu vurguların yerini yavaş yavaş, önce bölgede, sonra dünyada sorunların çözümünde liderlik etmesi gerektiğini, mevcut statükonun yanlışlığını ve değiştirilmesinin şart olduğunu ve kendisinin de bu değişime önderlik edebileceğini vurgulayan bir dış politika söylemi almıştır. Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri Xi Jinping, 2014 yılında devletlerarası bir toplantıda yaptığı konuşmada, Çin'in sınır anlaşmazlığı bulunan 14 ülkeden 12'siyle bu sorunları dostça müzakerelerle çözdüğünü belirtip, "Çin'in Hindistan ve Myanmar'la beraber ortaya koyduğu Barış İçinde Bir Arada Var Olmanın Beş Prensiplerinin devletlerarası ilişkileri düzenleyen temel norm haline geldiğini" söyledi (Suryan arayana, 2016: 182-183). Çin, 2014 yılında başkanlığını aldığı CICA'yı (Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia) bu yeni dış politikası doğrultusunda oldukça aktif kullanmaya çalışmış, özellikle güvenlik konusunda yeni ittifaklar kurmak ve güç dengesi bloklarını değiştirebilmek için önemli bir platform olarak gördüğü bu yapıyı genişletmek için bir hayli çaba harcamıştır. Xi Jinping, 2015 yılında Pekin'de yapılan CICA forumunda, Çin'in "yeni bir bölgesel güvenlik ve işbirliği sistemi için tartışmalar yürüttüğünü ve bölgedeki işbirliğini derinleştirmeye kararlı olduğunu" açıkça ifade etmiştir (Yunbi, 2017). Bölgenin sorunlarının, artık başka ülkeler tarafından değil, bölge

ülkeleri tarafından çözülmesi gerektiğini vurgulayan Xi'nin konuşması, Çin'in bölgedeki dengeleri değiştirmek ve bölgesel liderliği ele geçirmek yönündeki tahayyülünün dış politika söylemindeki tezahürü olarak okunabilir. Çin'in devletlerarası sistemde kuralları ve normları şekillendirme kapasitesine sahip, oyun kurucu bir aktör olduğu şeklindeki bu söylem yıllar içinde giderek ivme kazandı. Xi Jinping, 1 Temmuz 2016'da Çin Komünist Partisi'nin 95. Kuruluş yıldönümünde yaptığı konuşmasında devletlerarası sistemdeki statükoya açıkça meydan okumuştur. Xi konuşmasında, Francis Fukuyama'nın Batı liberalizminin ideolojik savaşı kazandığı, artık bu liberal değerlerin bütün dünyaya yayılacağı ve "Tarihin Sonu"nun geldiği şeklindeki teorisine gönderme yaparak: "Tarihin sonu hiç gelmedi, gelemez de. Çin Komünist Partisi ve Çin ulusu, insanlığın daha iyi toplumsal kurumlar arayışına Çin çözümü sağlamak konusunda kendilerine bütünüyle güvenmektedirler" dedi (Kelly, 2018). Xi'nin konuşmasından anlaşılacağı üzere, Çin Batı liberalizminin ve bu liberal perspektifle oluşturulan devletlerarası sistemin tek alternatif olmadığını iddia etmekte ve bunu da dış politika söyleminde sıkça kullanmaktadır. Çin, hem ülkeler için ekonomik ve siyasal sistem olarak örnek olmak iddiasıyla, hem de devletlerarası ilişkileri düzenleyen normlara ve kurallara getirdiğini ve getirebileceğini öne sürdüğü yeni yaklaşımla yeni bir devletlerarası sistemin inşa edilmesine öncülük etme iddiasıyla, açıkça dünyada kendini bir model olarak kurgulamaktadır. Ulusal ve uluslararası düzeyde model olma iddiası, zaman zaman bir adım daha ileri taşınarak, Çin'in antik Çin'i ve Çin sosyalizmini birleştirerek ürettiğini ileri sürdüğü yeni ve özgün bir medeniyet biçimini dünyaya sunmak şeklinde de dış politika söyleminde tezahür edebilmektedir.

Yavaş yavaş inşa edilen Çin'in kendini model olarak sunan dış politik söylemi, Çin komünist partisinin 2017 yılında gerçekleştirilen 19. Ulusal Kongresi sonrası tam olarak şekillenmiştir. Kongreden sonra Xi Jinping yaptığı açıklamada, Çin'in dünya siyasetinde daha aktif olacağı yeni bir çağa girildiğini söyleyip, "insanlığın karşılaştığı sorunlara karşı Çin bilgeliğini önerdiklerini" belirtti (Tao, 2017). Çin'in gelişmekte olan ülkelere bir yandan hızlı bir kalkınma gerçekleştirip bir yandan da bağımsızlıklarını koruyabilecekleri yeni bir model gösterdiğini belirten Xi, ilerleyen zamanlarda "insanlığa daha önemli katkılar yapacaklarını" belirtti (Tao, 2017). Xi 2014 yılında bir konferansta Çin'in "komşu bölgelerini bir ortak kader topluluğuna (Community of Common Destiny)" dönüştürmeyi amaçladığını söylemişti; bu kongrede ise Çin'in "insanlığı bir ortak kader topluluğuna dönüştürmeyi" amaçladığını söylemesiyle bu amacın bölgeselden küresel yükseltildiği görülmektedir (Mardell, 2017). Önce kendini daha çok bölgesel bir önemli güç olarak kurgulayan Çin'in, değişen söylemiyle, bütün insanlığı ortak bir kaderde birleştirmek olarak ifade edilen, küresel bir değişim öneren ve bu değişimde Çin bilgeliğiyle insanlığa önemli katkılar yapabileceğini iddia eden söylemi, Çin'in açıkça "yeni çağ" olarak adlandırdığı bu dönemde kendine dünyada lider ülke pozisyonu biçtiğini göstermektedir. Ayrıca bu söylem, Çin Komünist Partisi eski Genel Sekreteri Deng Xiaoping'in, Çin'in hiç kimse için bir model olmadığını belirten söyleminden

(Deng, 1994: 351) ciddi bir kopuşu temsil etmektedir. Rejimini ihraç etme emelleri varmış gibi algılanmamak ve bir tehdit olarak görülmemek için, hiçbir ülkeye örnek teşkil etmediğini en yetkili ağızdan söyleyen bir Çin dış politika söyleminden, mevcut statükonun sürdürülemez olduğunu, insanlığın yeni bir yola girmesi gerektiğini söyleyen ve kendisinin bu yol için diğer ülkelere bir model teşkil ettiğini iddia eden bir dış politika söylemine geçildiğini görüyoruz. 9 Kasım 2017 tarihinde bir toplantıya katılan Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi yaptığı konuşmada, 2017'nin kendileri açısından büyük diplomatik başarılar elde edilen bir yıl olduğunu vurgulayıp, dünyanın güçler dengesinde çok kritik bir değişimin eşiğinde olduğunu söylemiş ve Bir Kuşak, Bir Yol inisiyatifi kapsamında 80 ülkeyle anlaşmalar yapıldığını, 24 ülkede 75 denizaşırı ticari şirket kurulduğunu, 50 milyar dolarlık yatırım yapıldığı ve bu ülkelerde 200 bin yerel iş imkânı yaratıldığını söyledikten sonra, artık Çin'in dünyada daha önemli ve kurucu bir rol almayı ve en kritik konuların çözümünde Çinli sorun çözme yollarını aktif bir şekilde kullanarak daha etkin olmayı amaçladığını belirtmiştir (Gao, 2017). Bu konuşmada da görüldüğü gibi, Çin devletinin dış politika söylemindeki önemli değişim artık çok daha bariz olarak ortaya çıkmaktadır. Çin, artık kendini barışçı politika izleyen gelişmekte olan bir ülke olarak tanımlayan ve bir tehdit gibi algılanmamak için dünyadaki birçok meseleye dâhil olmayan bir ülke olarak sunmamaktadır. Aksine, dünya siyasetinde daha aktif rol almayı hedeflediğini açıkça beyan eden, konuşmanın devamında belirtildiği üzere Filistin-İsrail sorunu, Suriye ve Afganistan meseleleri gibi en sıcak sorunlarda çözümün bir tarafı olmayı planladığını ifade eden bir söylem geliştirmektedir. Konuşmadan da anlaşılacağı üzere, Çin devleti, gerçekleştirdiği ekonomik gelişme ve yaptığı ekonomik yatırımlara vurgu yaparak dünya siyasetinde daha etkin olma hakkı ve yetkinliğini bu ekonomik gücüne bağlamaktadır. “Çinli sorun çözme metotları”na yapılan vurgu da, Çin'in kendisini özgün bir model olarak kurguladığını, artık kendi yaklaşımını adapte edip dünya siyasetinde kural koyucu bir pozisyonda olmayı amaçladığını göstermektedir. Yine Xi Jinping, 2018'e girerken yayınladığı yeni yıl mesajında Çin'in “sorumlu bir ülke olarak söyleyecek sözü olduğunu” söyledikten sonra “Çin halkının, dünyanın diğer ülkelerinin halklarıyla birlikte, insanlık için daha müreffeh ve barışçı bir gelecek için istikamet belirlemeye hazır olduğunu” söylemiştir (China Plus, 2017). Görüldüğü gibi artık Çinli yetkililer, giderek artan bir biçimde, dünyadaki sorunların çözümü için söz söylemeye hakları ve kapasiteleri olduğunu vurgulamakta ve insanlığın yeni bir yola girmesi gerektiği, Çin'in de bu yeni yolda öncü olma potansiyeline sahip olduğu vurgusunu dış politika söylemlerinin merkezine koymaktadırlar.

5.2. Antik Çin Uygarlığı'nın Öne Çıkarılması

Çin'de yaşanan komünist devrimden sonra, Çinli devlet yöneticileri imparatorluk mirasını reddedip, yeni bir sistem ve kültür inşa etmeye çalıştılar. Ancak, bir devlet geleneği ve sistemi olarak Çin İmparatorluğu reddedilmekle birlikte, bir medeniyet olarak klasik Çin

uygarlığının bir referans noktası olmaktan hiçbir zaman çıkmadığı görülmektedir. Ancak yine de komünist devrimden sonra, bir toplum mühendisliği projesi olarak, modern bir toplum ve ona uygun modern bir kültür yaratma çabalarının sonucu olarak antik Çin medeniyetinin kültürel kalıntıları büyük oranda tasfiye edilmeye çalışılmıştır. Çin'in dış politika söyleminde de, özellikle Soğuk Savaş döneminde antik Çin medeniyetine referansların oldukça az olduğu, dünyanın mevcut konjonktürünün de etkisiyle sosyalist-kapitalist ideolojik bölünmesine uygun bir söylem kullanıldığı görülmektedir. Çin'in dünyada lider ülke olma projesiyle birlikte değişen dış politika söyleminde, artık antik Çin medeniyeti daha önemli bir referans noktası haline gelmiştir. Xi Jinping'in vurguladığı, başka Çinli devlet yöneticilerinin de sık sık bahsettiği “Çinli bilgeliği” bir yandan Çin'in günümüzdeki bilim ve teknolojiadaki ileri pozisyonuna vurgu yaparken bir yandan antik Çin uygarlığından devralınan derin bilgi ve kültür birikimine referans vermektedir. Tarihte ortaya çıkan en eski ve en gelişmiş uygarlıklardan birinin devamı olma ayrıcalığına sahip olan Çin devleti, bunun avantajını kullanarak, uzun yıllar dünyada medeniyetin merkezi olarak görülmüş ülkelerinin tekrar bu konuma yükselmekte oldukları şeklinde bir söylem kullanmaktadır. Konfüçyüs'ün 2565. doğum yıl dönümü için yapılan bir etkinlikte konuşan Xi Jinping “Çin'in günümüzdeki kültür ve ideolojisinin, Çin'in geleneksel kültür ve ideolojisinin bir devamı ve yükseltilmesi” olduğunu belirttikten sonra “bugünün Çin'ini anlamak ve bugünün Çinli insanlarını tanımak için Çin'in kültürel şeceresinin iyice araştırılması ve Çin halkının gelişimini sağlayan kültürel zeminin isabetli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini” söylemiştir (Gardels, 2014). Konuşmasına Konfüçyüsçülük'ün Çin'i anlamak için anahtar bir önemde olduğunu söyleyerek devam eden Xi, Konfüçyüsçülük'ün zamanın şartlarına göre değişip gelişerek evrimleştiğini ve bu sayede hala güncelliğini koruduğunu belirtmiştir (Gardels, 2014). Görüldüğü gibi, komünist devrimden sonra, özellikle Mao Zedung'un çabalarıyla ortadan kaldırılmaya çalışılan antik Çin uygarlığının kültürel temeli ve sembolü olan Konfüçyüsçülük günümüzün Çinli devlet yetkilileri tarafından tekrar ihya edilmektedir. Çin'in dünyadaki kültürel nüfuzunu arttırmak için çok önemli bir araç olarak gördüğü, dünyanın birçok ülkesinde Çin dili ve kültürünün öğretildiği okullara Mao'nun ya da başka bir sosyalist liderin değil Konfüçyüs'ün adının verilmesi de bu açıdan anlamlıdır. Çin'in aslında yapmaya çalıştığı, Çin sosyalizmi ile antik Çin'in kültürel ve ideolojik değerlerinden bir sentez çıkarmaktır. Çin'in, oldukça pragmatik bir yaklaşımla, dünyada üstlenmek istediği lider ülke misyonunun kabulü için kullanabildiği her ideolojik aracı kullanma niyetinde olduğu görülmektedir. Dünyaya bu liderlik misyonunu üstlenmeye ehil olduğunu göstermek için kurguladığı söylemde, bir yandan takdir edilen ekonomik başarısını ve bu başarının arkasındaki bilgisini ve sosyalist olduğunu iddia ettiği modelini öne sürerken bir yandan da bütün dünya tarafından büyüklüğü kabul edilen antik Çin uygarlığını ve onun kültürel mirasını kullanmaktadır. Bu sentez söylemle Çin, kendini eskiyle yeniye birleştiren ve bu

özgün modeliyle dünyayı daha ileri bir medeniyet aşamasına taşıyacak olan öncü bir ülke olarak sunmaktadır.

5.3. Batı Karşısı Söylem

Çin'in değişen dış politika söyleminde, Çin'in antik Çin medeniyetine vurgusunun artması ve kendisini bir model ülke olarak sunmasıyla da bağlantılı olarak, öne çıkan bir diğer tema da tonu giderek artan bir Batı karşıtlığı olmuştur. Bir yandan ekonomik model olarak Batı tipi liberal kapitalizme karşı çıkılırken bir yandan da daha genel bir biçimde “Batı kültürü” ya da “Batı değerleri” olarak adlandırılan her şeye kültürel ve ideolojik bir karşı çıkış ortaya çıkmaya başlamıştır. Çin'de Batı karşıtlığının derin tarihsel kökleri bulunmaktadır. Çin'de, yüzyıllar boyunca bilimde, teknolojiye ve sanatta Avrupa'nın çok önünde olmuş bir uygarlık olarak, yaşadığı çöküşü Batı'nın askeri, ekonomik ve kültürel saldırılarına bağlama eğilimi yüksektir. Gerçekten Batı'nın saldırıları öncesi uzun süre nispeten kendi kendine yeterli bir ekonomik yapısı olan Çin İmparatorluğu için Batı'nın saldırıları oldukça yıkıcı olmuştur. Avrupa'ya karşı sürekli dış ticaret fazlası veren Çin'e karşı Avrupalılar uzun süre bu ticaret dengesini tersine çevirecek kadar değerli satacak bir şey bulamamış, en sonunda İngiltere Çin'de ithali yasak olan afyonu ülkeye sokarak ciddi bir talep yaratmayı başarmıştır. Bu olayın iki ülke arasında yarattığı gerginlik I. Afyon Savaşı'yla (1839-1842) sonuçlanmış, yenilen Çin'in birçok bölgesi İngiltere tarafından sömürgeleştirilmiş, İngiltere önemli ticari imtiyazlar elde etmiştir (Wasserstrom, 2015: 54-55). İlerleyen yıllarda İngiltere'yi diğer Batılı ülkeler izlemiş, onlar da büyük oranda zora dayanarak çeşitli ticari imtiyazlar elde etmeyi başarmışlardır. Kendini dünyanın en gelişmiş medeniyeti sayan Çin için bu yenilgi çok aşağılayıcı olmuş ve toplumsal bellekte önemli bir yer edinmiştir. Batı'nın Çin'de büyük oranda “sömürgeciliği” temsil ediyor oluşu, bu olay ve bu olayla başlayan süreçler dizisinin bir sonucudur. Batı'nın ve Batıcılığın toplumsal bellekte Çin'de başka bir somutlaşma biçimi ise Kuomintang yönetimidir. Yüzünü Çin Komünist Partisi'nden farklı olarak Sovyetler Birliği'ne değil Batı'ya dönen Koumintang yönetimi, otoriter bir askeri diktatörlüktü. Japon işgali sırasında, kırsal alanları terk ederek güçlü olduğu kıyı şehirlerine çekilen Koumintang yönetimi, Çinli köylüleri işgalci Japon güçleriyle baş başa bırakmıştı (Moore, 2012: 277). ÇKP, bu otorite boşluğundan faydalanarak kırlarda örgütlenmesini arttırmış ve Japon işgalcilere karşı köylüleri koruyarak köylülerin sempatisini kazanmıştı. ÇKP'nin işgalcileri bozguna uğrattıktan sonra iktidarı devralabilmesinde bu sempatinin sayesinde kırlarda sağladığı geniş örgütlenmenin büyük etkisi olmuştu. Bu süreç Çin'de Batıcı yönetimlerin düşmanla işbirliğiyle ya da en azından düşmana karşı halkını terk etmeyle özdeşleşmesine sebep olurken, ÇKP halkının yanında olan, anti-sömürgeci bir geleneğin mirasçısı olarak görülmüştür. Dolayısıyla Çin'in tarihsel deneyimi ve ÇKP'nin politik konumu Batı karşıtı bir söylem üretmeye oldukça müsaittir. Batı'nın Aydınlanma sonrası ürettiği ve büyük oranda hala devam eden, Avrupa merkezci-oryantalist ideolojik söylem ve dünyanın geri kalanında

buna karşı oluşan tepki de, bu şarkiyatçı söyleme karşı reaksiyoner bir garbiyatçı söylemin oluşturulmasını kolaylaştırmaktadır. Said bu konuda şöyle yazar:

Avrupa fikri (...) tüm ‘o’ Avrupalı olmayanlar karşısında ‘biz’ Avrupalıların kimliğini belirleyen ortak düşünceye hiç de uzak değildir; dahası, Avrupa kültürünün en önemli bileşeninin, tam da bu kültürü-hem Avrupa’da hem Avrupa dışında-hegemonyacı kılan şey olduğu savlanabilir: Avrupalı olmayan halklarla, kültürlerle karşılaştırıldığında, Avrupalı kimliğinin diğerlerinden üstün olduğu fikri (2016: 17).

Daha sonra içine Amerika’yı da dâhil ederek oluşturulan üstün bir hayali “Batı” coğrafyası, medeniyetin merkezi olarak sunulmuştur. Batı özgürlüğü ve ilerlemeyi temsil ederken, ötekiler, özellikle de Doğu, despotizmin temsilcisi olarak kurgulanmıştır (Strath, 2002:392). Sömürgecilik faaliyetlerini dünyanın diğer bölgelerinin kaynaklarının yağmalanması, insanların köleleştirilmesi olarak değil, o geri kalmış bölgelere “medeniyet” götürme projesi olarak sunarak sömürgeciliğin ideolojik meşruiyet zeminini oluşturan bu düşünsel kurgunun devamı, ABD’nin askeri operasyon yaptığı ülkelere demokrasi götürme gibi iddialarında görülebilir. Hem şarkiyatçı hem de garbiyatçı kurgular, keskin bir Batı-Doğu ayrımıyla, Öteki’yi bir düşman olarak sunan, jeopolitik söylemlerdir. Dalby bu konuda şöyle yazar:

Ötekinin dışlanması ve Benzer olanın içe dâhil edilmesi, birleştirilmesi ve yönetilmesi temel jeopolitik süreçlerdir. Bu iki süreç birbirini tamamlar; Öteki, Benzer olanın içe dâhil edilmesi sürecinin tersi olarak dışlanır. Mekân ve güç açısından ifade edilecek olursa, bu jeopolitiğin temel sürecidir ve bu süreçte mekan bölünür ve yönetilir. Sürecin ideolojik boyutunu, bunun meşrulaştırılma, açıklanma ve toplum tarafından kavranma şeklinde açıkça görmek mümkündür; ‘Öteki’ düşman değilse bile farklı olarak görülür. ‘Biz’ aynı ulusun üyeleri olduğu, aynı dili konuştuğu ve ortak bir kültürü paylaştığı için ‘benzer’dir. Bu tema, ötekilerin farklı ve tehdit olarak resmedildiği politik söylemde sürekli olarak tekrarlanır; işte buna jeopolitik söylem denir (2016: 22).

Batı karşıtı söylemde, özellikle sömürgeci geçmişine vurgu yapılarak Batılı ülkeler neredeyse dünyadaki bütün kötülüklerin sebebi olarak gösterilir. Batılı değerler “bozulmanın” ve “yozlaşmanın” temsilcisi olarak kurgulanır. Hem Batı’nın dünyada hegemonya kurmasından önce dünyanın en büyük gücü olan hem de uzun süre Doğu medeniyeti denince akla ilk gelen ülke olan Çin’in Batı karşıtı bir söylemin dünyada liderliğini yapması kendi açısından oldukça mantıklı görülmektedir. Açıklanan içsel ve dışsal dinamikler sebebiyle de, böyle bir Batı karşıtı söylemin hem iç politikada, hem de dış politikada hitap edilen diğer ülkeler ve topluluklar arasında oldukça fazla alıcısı bulunmaktadır. Ancak Çinli yetkililer, başta ABD olmak üzere Batı ülkeleriyle olan yakın ve hayati ekonomik ilişkileri sebebiyle, bu Batı karşıtı söylemi kullanmakta uzun süre oldukça temkinli davranmışlardır. Ancak bu Batı karşıtı söylemin, son 10 yılda yavaş yavaş kullanılmaya başlandığı ve giderek daha agresif bir hal

aldığı görülmektedir. Örneğin Çin Milli Eğitim Bakanı Yuan Guiren 2015 yılında bir konferansta “Batı değerlerini yayacak eğitim materyallerine sınıflarda hiçbir şekilde izin vermeyeceklerini” söylemiştir (Wall Street Journal, 2015). Hem iç politikaya, hem dış politikaya yönelik söylenen bu sözler, Batı değerlerinin Çin’in kendi değerlerini “bozan”, “yozlaştıran” değerler olarak kurgulanmasının bir örneğidir. Aynı zamanda, dünya siyasetinde kendini Batı modeline karşı farklı ve yeni bir model olarak sunan bir ülkenin, normal olarak, o ülkenin değerlerine karşıt bir söylem geliştirmesi gerekecektir. Xi Jinping de, son yıllarda sıklıkla Batı karşıtı söylemlerde bulunmuş ya da bu tarz söylemleri övücü konuşmalar yapmıştır. Bunlardan en çarpıcısı; Xi’nin 2014 yılında bir forumda Zhou Xiaoping isimli bir blog yazarının, “Amerikan kültürünün Çin halkının ahlaki değerlerini ve özgüvenini erozyona uğrattığını” söyleyerek “Amerika’nın Çin’e yönelik olumsuz yayınlarını Hitler’in Yahudiler’e yaptıklarına” benzeten ve “Batı’nın 17. yüzyıldan beri Çin’i ve diğer uygarlıkları katledip yağmaladığını ve hala beyinlerini yıkamaya devam ettiğini” iddia eden bir makalesinden bahsederek, yazarı gösterdiği “pozitif enerji”den ötürü kutlaması olmuştur (Wong, 2014). Kendisi söylememekle beraber, Xi Jinping’in Batı karşıtı söylemin en temel ve en sert argümanlarını içeren bu makaleyi olumlayan tavır, Çin dış politikasında Batı karşıtı duruşun ulaştığı dereceyi göstermesi açısından çarpıcıdır. Özellikle baş rakip olarak görülen ABD’yi hedef alan bu Batı karşıtı söylem giderek artan bir şekilde Çin yönetiminin en üst makamları tarafından gündeme taşınmıştır. 2022 yılının Mart ayında Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi Ukrayna, Güney Çin Denizi, Afganistan ve Orta Doğu başta olmak üzere dünyadaki birçok bölgedeki çatışma ve tansiyon için ABD’yi suçlamış, aynı ay Çin Savunma Bakanlığı Sözcüsü Wu Qian da ABD’nin “dünyadaki kaosun başlıca kaynağı” olduğunu söylemiştir (Mai, 2022).

6.Sonuç

Kapitalist dünya sistemi, 1980’lerden başlayarak ciddi yapısal sorunlarla karşılaşmaya başlamıştır (Arrighi, 1999: 241). Piyasaların aşırı finansallaşması, para akışlarının kontrol edilemezliği, sermayenin üretim maliyetlerini düşürmek için üretim merkezlerini taşıyabileceği ücretlerin düşük olduğu bölgelerin tükenme noktasına gelmesi gibi sebeplerle, kapitalist dünya sisteminde aşılması güç krizler ortaya çıkmıştır (Arrighi, 1999: 241-248). Kapitalist sistemin sürdürülebilmesi için, sistemin bir ya da birkaç ülkenin önderliğinde reforme edilmesi gerektiği sıkça tartışılmaktadır (Ciccantelli ve Bunker, 2004; Wallerstein vd., 2014). Çin, (kendisi sosyalist bir model uyguladığını iddia etse de) uyguladığı özgün devlet kapitalizmi modeliyle kapitalist sistemin reforme edilip yeniden düzenlenmesine öncülük etme konusunda en uygun aday gibi görünmektedir. Aşırı finansallaşan ve kontrol edilemez hale gelen piyasaların düzenlenmesi için, daha planlı ve devlet müdahaleciliğine dayanan bir kapitalist model ihtiyacı ortaya çıkmış durumdadır. Finansal piyasalardansa üretime dayanan bu yeni kapitalist modelle ulus devlet ekonomilerinin gücü artırılıp finans piyasalarına bağımlılıkları azaltılabilir. Bu sayede kırılğan, finans piyasalarındaki her dalgalanmadan

etkilenen ulus devlet ekonomilerindeki krizlerden ve finans piyasalarının entegre yapısından ötürü bu krizlerin domino etkisiyle yayılıp küresel krizlere dönüşmesinden büyük oranda kaçınılabilir. Çinli devlet yöneticileri, kapitalizmin tarihsel olarak yapısal bir krize girdiğinin ve dünyanın yeni bir alternatif arayışında olduğunun farkındadırlar. Kapitalizme bir alternatif önerdiklerini iddia etseler de, aslında kendi devlet kapitalizmi modellerinin, kapitalizmi bu krizden kurtararak reforme edip daha da güçlendirebilecek potansiyele sahip olduğunun bilincindedir. Sistemi değiştirmek yerine, sistemi yapısal bir dönüşüme uğratarak sürdürmenin ve bu yapısal değişime öncülük etmenin dünyada ele geçirmek istedikleri lider pozisyonuna sahip olmaları için en iyi alternatifleri olduğunun farkında olan Çinli yetkililerin söylemleri, dünya sisteminde oluşan tarihsel krizin yarattığı bu şansı kullanmak niyetinde olduklarını göstermektedir. Çin'in yaşadığı büyük ekonomik gelişme ve dünya konjonktürünün açıklanan bu güçler dengesinde önemli değişiklikler yaşanmasına elverişli durumu, Çin'in dış politikada hem söylem hem de pratikte önemli değişiklikler yaparak, daha aktif ve mevcut statükoya meydan okuyacak bir dış politika izlemesine imkân sağlamaktadır.

Bu açıklanmaya çalışılan süreçler ışığında, 2014 yılından itibaren Çin'in dış politika söyleminde önemli bir kırılma yaşanmıştır. Başka ülkelere tehdit oluşturmayan, düşük profilli, gelişmekte olan bir üçüncü dünya ülkesi imajı çizen bir dış politika söyleminden, kendini dünyadaki önemli sorunların çözümünde öncülük edecek potansiyele sahip, kendi sisteminin başarısıyla dünyanın kalanına model olma iddiasında bir lider ülke olarak kurgulayan bir dış politika söylemine geçiş yapıldığı görülmektedir. Gösterildiği üzere bu söylem değişikliğiyle birlikte bir yandan Çin'in lider ve model ülke olması iddiası vurgulanırken bir yandan da antik Çin uygarlığının zenginliği ve bunun Çin'e sağladığı sorunlara çözüm bulma konusundaki avantajların bu lider ülke olma iddiasını destekleyecek bir tema olarak sürekli vurgulandığı görülmektedir. Yine bunlarla bağlantılı olarak öne çıkarılan bir diğer tema da Batı karşıtlığıdır. Uzun yıllar boyunca çatışmacı bir dış politika söyleminden uzak duran Çin, 2014 yılından itibaren ABD başta olmak üzere Batı ülkelerini suçlayıcı ve statükonun değişiminden yana bir söylem geliştirmeye başlamıştır. Örneklerle açıklandığı üzere Batı ülkelerini bir yandan Çin'i kültürel olarak yozlaştırmaya çalışmakla suçlayan Çinli yetkililer bir yandan da dünyadaki sorun ve çatışmalardan Batı ülkelerini sorumlu tutan bir söylem kurgulayarak Çin'i bu sorunların çözümü için dünyada liderlik etmesi gereken yeni güç olarak ortaya koymaktadırlar. Dış politikada görülen bu söylem değişikliğini basitçe bir malumun ilamı olarak yorumlamak doğru olmayacaktır. Bu söylem değişikliği, hâlihazırda zaten dünyanın en önemli güçlerinden biri haline gelmiş bir devletin sadece var olan gerçekliği açıklaması ya da bu durumu sadece dünyaya duyurması olarak görülemez. Bu söylem değişikliği, planlı hamlelere dayanan uzun bir süreçle dünyadaki konumunu güçlendiren ve ekonomik kapasitesini yeteri kadar arttırdığına kanaat getirip gerekli nüfuzu ve ittifakları oluşturduktan sonra dünyadaki güçler dengesini değiştirme projesini hayata geçirmeye başlayacak olan bir ülkenin, bunu söylemine de yansıtarak çeşitli

argümanlarla bu politikası için ideolojik meşruiyet oluşturma çabası olarak görülmelidir. Bununla birlikte ekonomik gücünü ve kültürel nüfuzunu ne kadar artırırsa arttırsın, bunları askeri güçle desteklemedikten sonra Çin'in üstlenmek istediği liderlik rolünü ele geçirmesi mümkün değildir ve Çin bu yönde de önemli adımlar atmıştır. 2005-2021 yılları arasında dünyanın en büyük askeri gücü olan ABD askeri harcamalarını yaklaşık 2 katına çıkarırken aynı dönemde Çin askeri harcamalarını yaklaşık 9 katına çıkararak Rusya, Hindistan, Almanya ve Fransa'nın toplamından daha fazla askeri harcama yapar hale gelmiş ve bu alanda dünyanın ikinci büyük gücü olmuştur (Üngör, 2011: 135; Stockholm International Peace Research Institute, 2021). Çin'in gerçekleştirdiği büyük ekonomik kalkınma, bu kalkınmanın sağladığı ekonomik araçların dış politikada etkin bir şekilde kullanılması, kültürel nüfuzunu arttırmak için yüksek bütçeli projelere imza atması, bir yandan da bu yumuşak güç öğelerini askeri güçle destekleyecek adımlar atması, açıklandığı üzere Çin'in dünyada lider ülke olabilmek için planlı bir şekilde çalıştığının ve bu söylem değişikliğinin yansımalarının ilerleyen yıllarda pratikte de daha fazla görüleceğinin işaretidir.

Kaynakça

- Akdağ, Z. (2023). Çin Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 11 (1) , 72-96.
- Arrighi, G. (1999). The Global Market. *Journal of World-Systems Research*, 5 (2), 217-251.
- Arrighi, G. (2009), *Adam Smith Pekin'de*. Yordam Kitap.
- Aydın, F. (2020). Çin Dış Politika Dinamiklerini Anlamlandırmak. *İş ve Hayat* , 6(11), 142-155.
- Bilener, T. (2021). Dış Politika Analizinde Yumuşak Güç-Keskin Güç Karşılaştırması: Çin Örneği. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 50, 241-257.
- China Plus (2017). Chinese President Xi Jinping delivers 2018 New Year speech. http://www.china.org.cn/china/2017-12/31/content_50181054.htm
- Ciccantell, P. S. & Bunker, S. K. (2004). The Economic Ascent of China and The Potential For Restructuring the Capitalist World-Economy. *Journal of World-Systems Research*, 10 (3), 565-588.
- Çakı, C. & Fidan, Y. (2020). Çin Propagandasında Çin-Tayvan İlişkilerinin Sunumu: Mao Zedong Dönemi Üzerine İnceleme. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 185-202.
- Çalışkan, E. & Aras, İ. (2020). Xi Jinping Döneminde Hong Kong Protestoları: Şemsiye Hareketi Ve 2019 Protestoları Üzerine Bir Karşılaştırma. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 22 (2), 182-200.
- Çaylı, Ş. & Varol, B. (2022). Tayvan Sorunu Bağlamında ABD-Çin Rekabetinin Analizi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10 (33), 78-102.
- Dalby, S. (2016). *Creating the Second World War: The Discourse of Politics*, London: Bloomsbury Publishing.

- Deng, X. (1994). Seize the Opportunity to Develop the Economy. D. Xiaoping. *Selected Works of Deng Xiaoping* içinde, Cilt. III. Beijing: Foreign Languages Press.
- Eisenman, J., Heginbotham, E. & Mitchell, D. (2007), *China and the Developing World: Beijing's Strategy for the Twenty-First Century*, New York and London: An East Gate Book.
- Gao, C. (2017). China: 2017 Was 'Crossroads of History'. <https://thediplomat.com/2017/12/china-2017-was-crossroads-of-history/>
- Gardels, N. (2014). Xi Launches Cultural Counter-Revolution to Restore Confucianism As China's Ideology. *Huffington Post*, https://www.huffingtonpost.com/nathan-gardels/xi-jinping-confucianism_b_5897680.html
- Greenaway, D., Milner, C. & Yao, S. (2010). *China and the World Economy*, Palgrave Macmillan.
- Holzschneider, A. (2014). Between Communicative Interaction and Structures of Signification: Discourse The oryand Analysis in International Relations. *International Studies Perspectives*, 15(2), 142–162.
- Hu Jintao's Report at 18th PartyC ongress (2012), http://np.china-embassy.gov.cn/eng/Diplomacy/201211/t20121118_1586373.htm
- Hung, J. H. (2009). China's Approach to Capital Flows Since 1978:A Brief Overview. Cheung, Y. ve Wong, K. (Ed.), *China and Asia: Economic and Financial Interactions* içinde London and New York: Routledge, 44-63.
- IMF (2010). China's Economic Growth: International Spillovers. *Asia and Pacific Department and Strategy, Policy, and Review Department*.
- IMF (2022), GDP Based on PPP, Share of World, <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPSH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>
- Jones, C.D., Ndofor, H. A. & Li, M. (2022). Chinese Economic Engagement in Africa: Implications for U.S. Policy. *Foreign Policy Research Institute*, <https://www.fpri.org/article/2022/01/chinese-economic-engagement-in-africa/>
- Karaca, R. K. (2012). Çin'in Değişen Enerji Stratejisinin DışPolitikasına Etkileri (1990–2010). *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9 (33), 93-118.
- Kayar, A. & Kaya, Y. Ç. (2022).Aukus Paktı'nın Asya-Pasifik Bölgesine Etkileri: Çin Ve Asean Ülkeleri Özelinde Bir Söylem Analizi. *6th International Conference on Education, Management, Economy and Social Sciences*, Rome, Italy.
- Kelly, D. (2017). The 'China Solution': Beijing responds to Trump. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/china-solution-beijing-responds-trump>
- Keyvan, Ö. Z. (2022). Başlangıçtan Günümüze Çin Dış Politikasının Dönüşümü: Büyük Ülke Diplomasisi. *Liberal Düşünce Dergisi*, (106), 141-168
- Köksoy, F. (2019). Çin Halk Cumhuriyeti Merkezli Tayvan, Tibet ve Doğu Türkistan Sorununun Amerika-Çin İlişkilerine Yansıması. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 10 (2), 83-103.

- Kurlantzick, J. (2007) *Charm Offensive: How China's Soft Power is Transforming the World*, New Haven and London: Yale University Press.
- Larsen, H. (1997). *Foreign Policy and Discourse Analysis: France, Britain and Europe*. Routledge.
- Mai, J. (2022). The Cloud of Anti-Western Nationalism Hanging Over China's Communist Party congress. *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/news/china/politics/article/3176282/cloud-anti-western-nationalism-hanging-over-chinas-communist>
- Mardell, J. (2017). The 'Community of Common Destiny' in Xi Jinping's New Era”, <https://thediplomat.com/2017/10/the-community-of-common-destiny-in-xi-jinpings-new-era/>
- Milliken, J. (1999). The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods. *European Journal of International Relations*, 5(2), 225–254.
- Moore, B. (2012). *Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri: Çağdaş Dünyanın Yaratılmasında Soylunun ve Köylünün Rolü*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Obe, A.V., Butler, C. & Jie, Y. (2022). The Response to Debt Distress in Africa and the Role of China”, *Chatnam House Research Paper*, <https://www.chathamhouse.org/2022/12/response-debt-distress-africa-and-role-china/02-case-studies-chinese-lending-africa>
- Observatory of Economic Complexity (2022), <https://oec.world/en/profile/bilateralcountry/ind/partner/chn?dateAvailableSelectorCountry1=exportDateCountry1Available48&dynamicBilateralTradeSelector=year1995>
- Observatory of Economic Complexity (2022), Country Profile China, <https://oec.world/en/profile/country/chn>
- Özgür, M. & Vural, Ç. (2021). Tek Devlet, İki Sistem Politikası Çerçevesinde Hong Kong'un Statüsünün Analizi. *Mülkiye Dergisi*, 45 (4), 878-911.
- Öztürk, T. & Durak, İ. N. (2022). Çin Enerji Politikası: ABD ile Rekabetin Tehdit Dengesi Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi. *Diplomasi ve Strateji Dergisi* 3 (1), 1-40.
- Peköz, M. (2014). *Küresel Güçlerin Çatışma Merkezi Asya ve Yükselen Çin*. Pales Yayınları.
- Rozman, G. (1990). The Rise of the State in China and Japan. Mann, M. (Ed.), *The Rise and the Decline of the Nation-State* içinde, Oxford: Basil Blackwell, 172-187.
- Said, E. (1979). *Orientalism*. Vintage Books.
- Sandıklı, A. (2011). China: Future's Super power. Sandıklı, A. (Ed.), *China New Superpower?: Dimensions of Power, Energy and Security* içinde, İlgü Kültür Sanat Yayınları, 40-52.
- Stockholm International Peace Research Institute (2021), Military Expenditure Database, <https://milex.sipri.org/sipri>
- Strath, B. (2002). A European Identity: To the Historical Limits of a Concept. *European Journal of Social Theory*, 5 (4), 387-401.
- Suryanarayana, P.S. (2016). *Smart Diplomacy: Exploring China-India Synergy*. World Century Publishing.

- Tao, Y. (2017). Get Ready for an Even More Assertive China. <https://thediplomat.com/2017/11/get-ready-for-an-even-more-assertive-china/>,
- The Economist (2017). Xi and Trump Look Friendly, but Anti-US Feeling Stirs in China. <https://www.economist.com/news/china/21731178-two-great-powers-have-very-different-dreams-xi-and-trump-look-friendly-anti-us-feeling>
- Turan, İ.(2016). ABD-Çin İlişkileri Bağlamında Tayvan Sorunu. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 80-105.
- Turan, İ. (2020), *Çin'in Enerji Güvenliği Politikası: Kuşak Yol İnisiyatifi ve Avrasya'da "Yeni Büyük Oyun"*, Nobel Bilimsel Eserler.
- Üngör, Ç. (2010). Soğuk Savaşta Çin Dış Propaganda Söylemi: Yabancı Dil Yayınları ve Pekin Radyosu. *Bilim ve Sanat Vakfı Kültürel Araştırmalar Merkezi*, 45-53.
- Üngör, Ç. (2011). Countering US Hegemony: A Viable Option for China? Dynamics of the Sino-U.S. Relations in the Post Cold War Era. Sandıklı, A. (Ed.), *China New Superpower?: Dimensions of Power, Energy and Security* içinde, İlgi Kültür Sanat Yayınları, 120-143.
- Wall Street Journal (2015). Chinese Education Minister Warns Against 'Infiltration' of Western Ideas. <https://www.wsj.com/articles/BL-CJB-25815>
- Wallerstein, I., Collins, R., Mann, M., Durlugian, G. & Calhoun, C. (2014), *Kapitalizmin Geleceği Var mı?* Metis Yayınları.
- Wasserstrom, J. N. (2015). *21. Yüzyılda Çin: Çin Hakkında Bilmek İstedığınız Her Şey*. İletişim Yayıncılık.
- Wong, E. (2014). In New China, 'Hostile' West Is Still Derided. *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2014/11/12/world/asia/china-turns-up-the-rhetoric-against-the-west.html>
- World Bank (2015), *China and Africa Expanding Economic Ties in and Evolving Global Context*, <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Event/Africa/Investing%20in%20Africa%20Forum/2015/investing-in-africa-forum-china-and-africa.pdf>
- World Bank Data Bank (2022), <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&country=WLD>
- World Bank Group (2022). Four Decades of Poverty Reduction in China: Drivers, Insights for the World, and the Way Ahead. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/bdadc16a4f5c1c88a839c0f905cde802-0070012022/original/Poverty-Synthesis-Report-final.pdf>
- World Bank National Accounts Data (2022), <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>
- World Bank National Accounts Data (2022), GDP per capita, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CN>
- Yıldırım, N. E. (2018). Çin Dış Politikasında İttifak Yapmama Prensibi: Akademik Tartışmalar", *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16 (2), 15-35.
- Yunbi,Z. (2017). Beijing Urges Asia Security Framework. *China Daily*, http://www.chinadaily.com.cn/china/2017-06/29/content_29926194.htm

